

Ελληνική Δημοκρατία
Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό
Ίδρυμα Ηπείρου

Κοινωνιολογία της Υγείας

Ενότητα 13 : Η σχέση ασθενούς-ιατρού

Μαίρη Γκούβα

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ανοιχτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο ΤΕΙ Ηπείρου

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

ανοικτά μαθήματα
opencourses

Τμήμα Νοσηλευτικής

Κοινωνιολογία της υγείας

Ενότητα 13 : Η σχέση ασθενούς-ιατρού

Μαίρη Γκούβα

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Ιωάννινα, 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.
- Το έργο «**Ανοιχτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο ΤΕΙ Ηπείρου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σκοποί ενότητας

- Διερεύνηση της φύσης των συναντήσεων μεταξύ ασθενούς και ιατρού.
- Περιγραφή της σχέσης ασθενούς-ιατρού υπό το πρίσμα της θεωρίας του Parsons, της θεωρίας της σύγκρουσης και της ολιστικής προσέγγισης.

Περιεχόμενα ενότητας

- Εισαγωγή.
- Η «ασυμμετρία» της σχέσης ασθενούς-γιατρού (Parsons).
- Συγκρουσιακή η σχέση γιατρού-ασθενούς.
- Παροχή συναισθηματικής φροντίδας.
- Η «ολιστική» προσέγγιση στις αλληλεπιδράσεις γιατρών-ασθενών.

Εισαγωγή 1/5

- Τα θέματα που προκύπτουν από τις συναντήσεις μεταξύ επαγγελματιών υγείας και ασθενών είναι:
  - 1. Οι σχέσεις επαγγελματιών-ασθενών αναπαριστούν και ενισχύουν τις κοινωνικές σχέσεις και ανισότητες (φύλο, φυλή, κοινωνική τάξη).
  - 2. Οι σχέσεις αυτές συνιστούν διαστάσεις του κοινωνικού ελέγχου.

Εισαγωγή 2/5

- 3. Συχνά οι επαγγελματίες υγείας δε λαμβάνουν σοβαρά υπόψη την άποψη του ασθενούς.
- 4. Η ποιότητα της αλληλεπίδρασης επηρεάζει την τελική έκβαση της φροντίδας υγείας (βαθμός ίασης ή ικανοποίησης).

Εισαγωγή 3/5

- Οι κοινωνιολογικές περιγραφές των αλληλεπιδράσεων μεταξύ επαγγελματιών και ασθενών συνοψίζονται σε δύο κατηγορίες:
  - Μακρο-προσεγγίσεις:
    - (Δομολειτουργικός, Δομοσυγκρουσιακή προσέγγιση).
  - Μικρο-προσεγγίσεις:
    - (Αλληλόδραση, Εθνομεθοδολογία).

Εισαγωγή 4/5

- Η φύση της σχέσης μεταξύ «κοινού» και ειδικών έχει αλλάξει τις τελευταίες δεκαετίες.
  - Παλαιότερα χαρακτηριζόταν ως συνάντηση μεταξύ του ενημερωμένου ειδικού και του αδαούς «κοινού» ανθρώπου.
  - Σήμερα, περιγράφεται ως «συνάντηση μεταξύ ειδικών».

Εισαγωγή 5/5

- Παράγοντες που συνέβαλαν σε αυτές τις αλλαγές:
  - Α) Η μεταβολή της επιδημιολογίας (αύξηση των ανίατων χρόνιων ασθενειών).
  - Β) Οι άνθρωποι ενθαρρύνονται να αναλάβουν την ευθύνη της υγείας τους και είναι περισσότερο ενημερωμένοι για τους παράγοντες που επηρεάζουν την κατάστασή της.
  - Γ) Οι χρήστες υπηρεσιών υγείας ενθαρρύνονται να εφαρμόζουν τις επιλογές τους και να δρουν ως απαιτητικοί καταναλωτές.

Η «ασυμμετρία» της σχέσης ασθενούς-γιατρού (Parsons) 1/13

- Ο Parsons χρησιμοποίησε τη σχέση γιατρού-ασθενούς για να περιγράψει τη δική του έννοια για το κοινωνικό σύστημα.
  - Η κοινωνία προκειμένου να λειτουργεί ομαλά αποτελείται από κοινωνικούς πρωταγωνιστές με διάφορους κοινωνικούς ρόλους.
    - Π.χ. Μαμάδες, δάσκαλοι, γιατροί, ασθενείς.

Η «ασυμμετρία» της σχέσης ασθενούς-γιατρού (Parsons) 2/13

- Ο ρόλος του γιατρού και του ασθενούς συνεπάγεται και υποχρεώσεις:
  - Ο γιατρός θεραπεύει τον ασθενή.
  - Ο ασθενής μπαίνει στο ρόλο του αρρώστου και προσπαθεί να αναρρώσει.
    - Σχέση αμοιβαία συμπληρωματική (ο ένας χρειάζεται τον άλλο).

Η «ασυμμετρία» της σχέσης ασθενούς-γιατρού (Parsons) 3/13

- Ασθενείς και γιατροί εκτός από προνόμια έχουν και υποχρεώσεις.
  - Όταν κάποιος ασθενούν βρίσκονται σε μια κοινωνικά παρεκκλίνουσα υπόσταση.
  - Πρέπει να επιθυμούν να αναρρώσουν.

Η «ασυμμετρία» της σχέσης ασθενούς-γιατρού (Parsons) 4/13

- Οι γιατροί υποχρεώνονται να τους βοηθήσουν να επανακτήσουν την υγεία τους.
- Πρέπει να αφιερώνουν γνώσεις και επιδεξιότητα.
- Πρέπει να επιδεικνύουν αλtruισμό και να αποποιούνται το προσωπικό τους συμφέρον.
- Πρέπει να είναι αντικειμενικοί και συναισθηματικά αποστασιοποιημένοι.
- Πρέπει να τηρούν έναν επαγγελματικό ηθικό κώδικα.

Η «ασυμμετρία» της σχέσης ασθενούς-γιατρού (Parsons) 5/13

- Τηρώντας τις υποχρεώσεις αυτές, θα κερδίσουν τρία δικαιώματα από την κοινωνία:
  - Το δικαίωμα να εξετάζουν τους ασθενείς σωματικά και ψυχολογικά.
  - Το δικαίωμα της αυτονομίας στην άσκηση του επαγγέλματος.
  - Το δικαίωμα κατοχής μιας θέσης ισχύος απέναντι στον ασθενή.

Η «ασυμμετρία» της σχέσης ασθενούς-γιατρού (Parsons) 6/13

- Η σχέση μεταξύ γιατρών-ασθενών αν και συμπληρωματική, δεν είναι ισότιμη.
  - Οι επαγγελματίες λαμβάνουν ως δώρο δύναμη, υψηλή κοινωνική θέση και γόητρο.
  - Όχι όμως και οι ασθενείς.

Η «ασυμμετρία» της σχέσης ασθενούς-γιατρού (Parsons) 7/13

- Θετικές συνέπειες (σύμφωνα με τη λειτουργική προσέγγιση):
  - Όσοι έχουν τη συγκροτημένη γνώση και την τεχνική ικανότητα θα ανταμείβονται.
  - Για αυτό θα θέλουν να ασκήσουν τις επαγγελματικές τους δεξιότητες.
  - Εξασφαλίζει τη διατήρηση μιας υγιούς κοινωνίας.
  - Οι ασθενείς θα εμπιστεύονται τους εκπαιδευμένους επαγγελματίες υγείας.

Η «ασυμμετρία» της σχέσης ασθενούς-γιατρού (Parsons) 8/13

- Η «ασυμμετρία» της σχέσης δε συνιστά πρόβλημα.
  - Τα δικαιώματα και τα καθήκοντα του γιατρού υποστηρίζονται από τρεις κοινωνικές νόρμες ή αξίες:
    - Αντικειμενικότητα.
    - Συλλογικός προσανατολισμός.
    - Συναισθηματική ουδετερότητα.

Η «ασυμμετρία» της σχέσης ασθενούς-γιατρού (Parsons) 9/13

- Αυτό σημαίνει ότι:
  - Όλοι πρέπει να αντιμετωπίζονται ισότιμα.
  - Τα συλλογικά συμφέροντα των ασθενών είναι σημαντικότερα από τα προσωπικά συμφέροντα των επαγγελματιών.
  - Οι κλινικές αποφάσεις δεν επηρεάζονται από τις ηθικές εκτιμήσεις.

Η «ασυμμετρία» της σχέσης ασθενούς-γιατρού (Parsons) 10/13

- Ο καθένας (ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, φυλής, κοινωνικής τάξης) νομιμοποιείται:
  - Να μπει στο ρόλο του αρρώστου.
  - Να του παρασχεθεί βοήθεια, υποστήριξη και θεραπεία.

Η «ασυμμετρία» της σχέσης ασθενούς-γιατρού (Parsons) 11/13

- Η άποψη ότι η «ασύμμετρη» σχέση γιατρού-ασθενούς έχει πάντα θετικά αποτελέσματα, έχει αμφισβητηθεί.
  - Π.χ. Οι ασθενείς μπορεί να γνωρίζουν περισσότερα για την πάθησή τους από τους γιατρούς.
  - Είναι εκνευριστικό όταν ο γιατρός δε θέλει να λάβει υπόψη του την άποψη του ασθενούς.

Η «ασυμμετρία» της σχέσης ασθενούς-γιατρού (Parsons) 12/13

- Η «λειτουργική» αυτή σχέση βασίζεται σε υποκειμενικές παραδοχές, οι οποίες αμφισβητούνται.
  - Α) Ο ηθικές εκτιμήσεις παρεισφρέουν στις συναντήσεις γιατρών-ασθενών.
    - Βρέθηκε ότι οι διαγνώσεις ποικίλουν ανάλογα με τη φυλή, το φύλο και την κοινωνική τάξη.
    - Π.χ. Οι μαύροι ασθενείς ήταν περισσότερο πιθανό να υποβληθούν σε ηλεκτροσόκ.

Η «ασυμμετρία» της σχέσης ασθενούς-γιατρού (Parsons) 13/13

- Β) Οι ηθικές εκτιμήσεις μπορεί να αποδίδουν στον ασθενή την υπαιτιότητα για την ασθένειά του.
  - Ενοχές.
- Γ) Ηθικές εκτιμήσεις μπορεί να γίνουν για την καταλληλότητα της θεραπείας.
  - Π.χ. Ορισμένοι ιατρικοί σύμβουλοι δεν έκαναν εξετάσεις σε εν ενεργεία καπνιστές.

Συγκρουσιακή η σχέση γιατρού-ασθενούς 1/4

- Σύμφωνα με τους Blood και Horodin (1975), η σχέση γιατρού-ασθενούς είναι συγκρουσιακή και όχι συναινετική.
  - Οι γιατροί έχουν δύο βασικές παραδοχές για τον τρόπο συμπεριφοράς των ασθενών.
    - Α) Οι ασθενείς πρέπει να χρησιμοποιήσουν την κρίση τους για να αποφασίσουν πότε χρειάζονται ιατρικές συμβουλές.
    - Β) Όταν αναζητήσουν τις συμβουλές θα πρέπει να δεχτούν την ερμηνεία του γιατρού.

Συγκρουσιακή η σχέση γιατρού-ασθενούς 2/4

- Έτσι, ο ασθενής αντιμετωπίζει έναν «διπλό δεσμό».
  - Δυσκολεύεται συχνά να αποφασίσει πότε πρέπει να ζητήσει ιατρική συμβουλή.
  - Κυρίως στην περίπτωση που φροντίζει ένα εξαρτώμενο από εκείνον άτομο.

Συγκρουσιακή η σχέση γιατρού-ασθενούς 3/4

- Αυτή η σύγκρουση οφείλεται κυρίως στην έλλειψη προσοχής που δίνουν οι επαγγελματίες στις απόψεις των «κοινών» πολιτών.
  - Οι ασθενείς σπάνια καταφεύγουν σε ανοιχτή σύγκρουση.
  - Δεν αποδέχονται απαραίτητα τις απόψεις των γιατρών.

Συγκρουσιακή η σχέση γιατρού-ασθενούς 4/4

- Οι διαμαρτυρίες για τους γιατρούς που εργάζονται στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας αφορούν:
  - Τους τρόπους των γιατρών.
  - Τις δυσκολίες να πεισθούν για τη σοβαρότητα της κατάστασης του ασθενούς που καλούνται να εξετάσουν.

Παροχή συναισθηματικής φροντίδας 1/2

- Οι δεξιότητες που συνδέονται με τη συναισθηματική φροντίδα συχνά αγνοούνται και απαξιώνονται.
  - Η συναισθηματική φροντίδα παρέχεται κυρίως από εκείνους που βρίσκονται «χαμηλά» στην ιατρική ιεραρχία.
  - Θεωρείται γυναικεία δουλειά και πράγματι διεκπεραιώνεται από γυναίκες.

Παροχή συναισθηματικής φροντίδας 2/2

- Χαρακτηριστικά εκείνου που παρέχει συναισθηματική φροντίδα:
  - Να καταλαβαίνει και να ερμηνεύει τις ανάγκες των άλλων.
  - Να ανταποκρίνεται προσωπικά σε αυτές τις ανάγκες.
  - Να χειρίζεται τη λεπτή ισορροπία κάθε ατόμου και του ατόμου μέσα στην ομάδα.
  - Να δίνει ένα ρυθμό στη δουλειά του.
  - Να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες των άλλων.

Η «ολιστική» προσέγγιση στις αλληλεπιδράσεις γιατρών-ασθενών 1/10

- Οι ασθενείς δεν είναι απλώς παθητικοί αποδέκτες της φροντίδας υγείας.
  - Είναι ενεργά αναμειγμένοι στη διαδικασία, παρόλο που συχνά, η επιρροή τους παραμένει καλυμμένη.

Η «ολιστική» προσέγγιση στις αλληλεπιδράσεις γιατρών-ασθενών 2/10

- Οι σχέσεις μεταξύ γιατρών-ασθενών χαρακτηρίζονται σήμερα περισσότερο:
  - Από πειθαρχική ισχύ.
  - Όχι από κυριαρχική ισχύ.
    - (Σύμφωνα με τους κοινωνιολόγους που επηρεάζονται από το Foucault).

Η «ολιστική» προσέγγιση στις αλληλεπιδράσεις γιατρών-ασθενών 3/10

- Οι σημερινοί επαγγελματίες:
  - Δεν ασκούν ανοιχτό ιδεολογικό έλεγχο στους ασθενείς.
  - Δεν είναι καταπιεστικοί στην προσέγγισή τους.
  - Ενθαρρύνουν τους ασθενείς να εκφράσουν τις απόψεις τους.
  - Ενθαρρύνουν τους ασθενείς να αναλάβουν ευθύνες για την υγεία τους.
  - Ενθαρρύνουν τους ασθενείς να αποφασίσουν για την κατεύθυνση της θεραπευτικής αγωγής.

Η «ολιστική» προσέγγιση στις αλληλεπιδράσεις γιατρών-ασθενών 4/10

- Αφορμή να δοθεί σημασία στην άποψη του ασθενούς (δεκαετία του 1950):
  - Α) Η ανακάλυψη των ψυχικών και ψυχοσωματικών ασθενειών.
    - Ανέδειξαν τη σημασία των ανθρώπινων συναισθημάτων στον ιατρικό λόγο.

Η «ολιστική» προσέγγιση στις αλληλεπιδράσεις γιατρών-ασθενών 5/10

- Β) Η επικέντρωση της επιδημιολογίας στα κοινωνικά αίτια της θνησιμότητας και της νοσηρότητας.
  - Αναγνωρίζεται η συνάφεια των κοινωνικών συνθηκών με την υγεία και την ασθένεια.
  - Τα συναισθήματα και οι συνθήκες ζωής αποτελούν μέρος της ασθένειας, της διάγνωσης και της πρόγνωσης.

Η «ολιστική» προσέγγιση στις αλληλεπιδράσεις γιατρών-ασθενών 6/10

- Η γνώση των κοινωνικών (ιδιωτικών) πλευρών των ασθενών από τους επαγγελματίες υγείας έχει ως συνέπεια:
  - Τροποποίηση της συνηθισμένης φροντίδας υγείας.
  - Ανάπτυξη ικανοποιητικής σχέσης επαγγελματιών-ασθενών.

Η «ολιστική» προσέγγιση στις αλληλεπιδράσεις γιατρών-ασθενών 7/10

- Κοινωνικές (ιδιωτικές) πλευρές των ασθενών:
  - Με ποιον ζουν.
  - Καθημερινές συνήθειες.
  - Σχέσεις με οικογένεια και φίλους.
  - Φόβοι και ανησυχίες.

Η «ολιστική» προσέγγιση στις αλληλεπιδράσεις γιατρών-ασθενών 8/10

- Οι επαγγελματίες υγείας μπορούν νόμιμα να «καταπατήσουν» όλο και περισσότερους τομείς της ζωής των ανθρώπων.
- Η αύξηση της επιτήρησης της κοινωνικής ζωής και των αισθημάτων των ανθρώπων αυξάνει και τις ευκαιρίες για αντίσταση.

Η «ολιστική» προσέγγιση στις αλληλεπιδράσεις γιατρών-ασθενών 9/10

- Οι ασθενείς:
  - Επιλέγουν ποιες πληροφορίες θα αποκαλύψουν και ποιες όχι.
  - Διαλέγουν είτε να ακολουθήσουν τις συμβουλές είτε όχι.
  - Μπορούν να παρουσιάζουν ελλιπείς πληροφορίες.
  - Μπορούν να παρουσιάζουν ό,τι «θέλει να ακούσει» ο επαγγελματίας.

Η «ολιστική» προσέγγιση στις αλληλεπιδράσεις γιατρών-ασθενών 10/10

- Επομένως, η ισχύς παράγει αντίσταση.
  - Η αντίσταση είναι η ίδια μέρος μιας σχέσης πειθαρχίας.

Βιβλιογραφία

Nettleton, S. (1995). *Κοινωνιολογία της Υγείας και της Ασθένειας*. (Μετάφρ. Ανθή Βακάκη, 2002). Αθήνα: Τυπωθήτω-ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ.

Σημείωμα Αναφοράς

Γκούβα, Μ. (2015). Κοινωνιολογία της Υγείας. ΤΕΙ Ηπείρου.

Διαθέσιμο από:

<http://eclass.teiep.gr/courses/NOSH104/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές [1] ή μεταγενέστερη. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, Διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.el>

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Ευαγγελία Ι. Κοσμά
Ιωάννινα, 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη Δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει) μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ